

YẾU TỐ KÌ ẢO TRONG VIỆC XÂY DỰNG HÌNH TƯỢNG NHÂN VẬT ANH HÙNG SỬ THI DĂM GIÔNG

NGUYỄN TIẾN DŨNG*

TÓM TẮT

Dăm Giông là nhân vật trung tâm của hàng trăm sử thi người Bahnar ở Tây Nguyên. Để tạo nên sự kì vĩ của hình tượng nhân vật, tác giả dân gian đã sử dụng rất nhiều yếu tố kì ảo được xây dựng trên các motif quen thuộc trong truyện cổ. Yếu tố kì ảo làm cho nhân vật người anh hùng mang màu sắc thần kì, tăng thêm sức hấp dẫn cho tác phẩm.

Từ khóa: sử thi, kì ảo, Dăm Giông, Bahnar.

ABSTRACT

Fantasy factors in creating the image of epic hero Dam Giong

Dam Giong is a central character in hundreds of epics by the Bahnar in the Central Highland. So as to create a marvelous image of the character, the folk authors have used a lot of fantasy factors based on familiar motifs in fairy tales. These factors make the hero character become colored with magic and increase the attraction of the work.

Keywords: epic, fantasy, Dam Giong, Bahnar.

1. Đặt vấn đề

Dăm Giông là nhân vật trung tâm trong hàng trăm sử thi của người Bahnar ở Tây Nguyên. Dăm Giông là một nhân vật anh hùng kì vĩ, tài ba, siêu việt. Hình tượng Dăm Giông được xây dựng với vẻ đẹp hoàn thiện, hoàn mỹ. Để tạo nên hình tượng ấy, yếu tố kì ảo đóng một vai trò hết sức quan trọng. Nhờ có yếu tố kì ảo mà hình tượng người anh hùng Dăm Giông trở nên đẹp lộng lẫy, lấp lánh màu sắc huyền thoại.

Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi không đi sâu khảo sát khái niệm yếu tố kì ảo mà chỉ giới thuyết khái niệm này nhằm làm rõ nội dung trình bày.

Theo chúng tôi, yếu tố kì ảo là một phương thức nghệ thuật, được sáng tạo bằng sự tưởng tượng của tác giả với các

biểu tượng, hình thức nghệ thuật khác nhau nhằm tăng thêm hiệu quả thể hiện tác phẩm. Nội hàm yếu tố kì ảo gắn với khái niệm *fantastic* (kì ảo) và *marvellous* (huyền diệu). Trong đó luôn có yếu tố kì (kì lạ, huyền diệu, phi thường) và yếu tố ảo (sự tưởng tượng, không thực, mơ hồ). Chúng tôi đồng ý với quan niệm yếu tố kì ảo của T. Todorov: “là một vạch ngăn chia cái lạ (étrange-Pháp/strange-Anh) và cái thần diệu (merveilleux-Pháp/marvellousness-Anh) [4, tr.36].

2. Nội dung

Khảo sát các sử thi Bahnar về người anh hùng Dăm Giông, chúng tôi nhận thấy rằng yếu tố kì ảo gắn liền và xuyên suốt trong quá trình xây dựng hình tượng nhân vật này. Có thể nói trong hầu hết các giai đoạn của cuộc đời người anh hùng, từ khi ra đời, lớn lên, trưởng thành, đánh giặc, làm lụng, có vợ đều gắn liền

* NCS, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

với yếu tố kì ảo. Yếu tố kì ảo không chỉ có vai trò quan trọng trong việc hình thành tính cách nhân vật mà còn góp phần tăng thêm sự huyền ảo, kì vĩ cho nhân vật, tạo một niềm tin tuyệt đối về người anh hùng trong sử thi mà trong tâm thức người Tây Nguyên tin rằng là tổ tiên, thần linh của họ.

Có thể khảo sát yếu tố kì ảo trong việc xây dựng hình tượng nhân vật anh hùng sử thi Dăm Giông qua các mốc sự kiện mà chúng tôi trình bày sau đây.

2.1. Sự sinh nở, xuất hiện kì ảo

Hầu hết các sử thi Dăm Giông đều mô tả Giông là dòng dõi thần linh, cháu của bok Kei Dei và yã Kung Kêh. Vẻ đẹp của Giông là vẻ đẹp của thần linh mà người trần không bao giờ có được. Dân làng thấy anh em Giông đều sợ hãi vì “*họ toàn là những người xinh đẹp như thần, như tiên*” [5, tr.573].

Sử thi *Giông Trong Yuăn* mô tả Giông oai phong, tài giỏi là con bok Rôk Rôk Dobôl Tom Kang, cháu của dòng dõi của bok Kei Dei và yã Kung Kêh Toglêh Măt Ană. Trong quan niệm của người Bahnar, bok Kei Dei và yã Kung Kêh là những vị thần tối cao, làm ra mặt trăng và mặt trời. Hai vị thần này sống ở xứ trời, có nhiều phép màu, làm nhiệm vụ trông coi và chăm sóc cho con người dưới trần gian. Hai nhân vật huyền thoại này xuất hiện thường xuyên trong các trường ca, truyện thơ, truyện cổ của người Bahnar. Giông xuất hiện trong một dòng dõi như vậy nên chắc chắn có những khả năng siêu phàm, luôn nhuốm sắc màu huyền thoại.

Sự sống sót và lớn lên của Giông là một sự diệu kì. Sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng* kể rằng Giông sinh ra từ bụng người mẹ Mojít xấu số, đã chết trong một cuộc tàn sát đẫm máu. Cậu bé Giông vừa mới lọt lòng đã lấy đất lạnh thay tay người bông bế, mút lấy nước thối rỉ ra từ xác mẹ làm sữa để sống qua ngày. Bằng đủ các loại thuốc thần yã Vinh Vông, Kông Grọ đã nuôi Giông lớn, khỏe mạnh và tài năng hơn người:

“*Thuốc mạnh như thần linh
Thuốc không bao giờ chết,
Thuốc làm cho người tài giỏi
Thuốc làm cho người dũng cảm
Thuốc làm cho người chết sống lại*”

[10, tr.579].

Giông (trong sử thi *Dyông Dur*) lọt lòng mẹ mới được ba hôm đã bị đem vứt vào nhà rông cho ngủ một mình, chẳng được cho ăn, cho bú nhưng vẫn sống khỏe mạnh. Dân làng vui mừng vì trong làng đã có “*một thằng cu con trời*”, lớn như thổi, tuấn tú, đẹp tuyệt trần [1, tr.18-19].

Các sử thi *A tâu So Hle, Kone, Goseng; Dyông Dur* miêu tả việc đặt tên cho Giông rất kì dị. Giông không chịu một tên nào khác ngoài tên Giông. Cậu bé cứ khóc ngày này qua ngày khác. Chỉ tới khi có vị thần tối thượng là bok Kei Dei đặt tên Giông, một cái tên đẹp nhất trong trời đất, thì lúc ấy cậu bé mới thôi khóc.

Nhiều sử thi miêu tả sự xuất hiện của người anh hùng tên Giông mang nhiều màu sắc kì lạ. Giông mồ côi từ nhỏ, Giông bị cạp bắt và nuôi đến lúc

trường thành... Sử thi *Giông Trong Yoăn* kể rằng Giông xuất hiện sau một giấc ngủ kì lạ: “*Chàng ngủ trên nhà rông đã hết mấy trăm năm hay năm bảy đời người rồi mà chàng ta vẫn không muốn dậy... Khắp trần gian chẳng có ai ngủ lạ lùng như Giông Trong Yuăn*” [8, tr.461].

Sự sinh nở, xuất hiện Giông rất kì lạ gắn với motif *sự sinh nở thần kì* trong truyện cổ tích và truyền thuyết. Motif này báo hiệu nhân vật sẽ có một khả năng phi thường.

Những yếu tố thần kì ấy đã tạo cho Giông đã tạo một hào quang lấp lánh từ khi còn nhỏ. Điều đó tạo một sự chờ đợi hồi hộp, thú vị cho những người thưởng thức và tham gia kể sử thi.

2.2. Tài năng kì ảo

Tài năng của người anh hùng là yếu tố được tác giả dân gian đặc biệt chú ý khi xây dựng hình tượng nhân vật bên cạnh vẻ đẹp bên ngoài. Nhân vật trung tâm trong các sử thi Dăm Giông được miêu tả với những tài năng kì lạ, phi thường nhất.

Sức mạnh của Giông là sức mạnh siêu nhiên, có thể sánh với thần linh: “*Giông dốc hết sức mạnh gây nên giông tố, bão bùng khiến cho núi phải lở, biển động nước dâng lên ùn ùn, ngập cả miền hạ lưu. Mưa to gió lớn khắp vùng thượng nguồn, nước lũ ồ ạt chảy xuống, nước sông dâng lên tràn ngập cánh đồng. Mưa bão suốt cả đêm ngày. Mặt trăng mặt trời chẳng thấy đâu...*” [5, tr.540].

Sau khi đánh nhau với Giông, bok Tơ Lum, một người khỏe và hung tợn như quỷ, nhận xét: “*Cháu khỏe thật, khắp*

cả vùng này kiếm một người như cháu hiếm có. Cho dù thân thể họ to hơn, nhưng không khỏe bằng cháu... Một phần cũng do trời, do yang ban phú cho, nên cháu mới khỏe hơn người” [5, tr. 354-355].

Tiếng hú của Giông cũng có thể sánh với các vị thần ở thế giới bok Kei Dei: “*Giông hú lên thật to, thật mạnh vang vọng để cả mây xanh, rung chuyển cả cả núi đồi trập trùng. Tiếng vang động của đất trời chẳng khác gì tiếng sấm mùa hè...*” [5, tr.538].

Nhiều sử thi miêu tả người anh hùng Dăm Giông có sức mạnh vô biên, có thể đạp núi cao, băng vực sâu, bay lên trời, lặn xuống biển, chui xuống đất... để chiến đấu với kẻ thù hoặc thực thi một sứ mệnh thiêng liêng của dân làng.

Việc ăn uống của Giông lấp lánh màu sắc kì ảo. Giông uống rượu tháng này qua tháng khác, một lần uống mấy chục ghè, một mình Giông uống bằng cả làng uống. Đồ ăn của Giông cũng lạ kì. Khi Giông ăn cơm ở nhà Kung Kềh, “*thịt gà đã nấu nướng còn thừa trong bữa cơm đều sống trở lại chạy khắp sân*” [1, tr.41].

Việc hút thuốc lá của Giông cũng lạ kì. Giông hút thuốc trong một cái ống điều khổng lồ: “*Chàng lấy một gùi thuốc lá phơi khô nhét đầy ống điều, đốt lửa châm vào rồi rít một hơi dài. Khói thuốc từ miệng và hai lỗ mũi Dyông Dư phun ra như lửa khói người ta đốt rẫy tháng Ba. Cháy rận trên đầu chàng nghệt thờ kêu chí chốe...*” [1, tr.53].

Giông là người kì tài, giỏi giang và

mẫu mực. Chàng hội đủ nhiều tài năng mà cộng đồng người Bahnar ngày xưa mơ ước. Giông có thể làm rất giỏi trong các công việc hàng ngày như đan lát, làm nhà mồ, bắt cá, đi săn, làm rẫy... Tài năng của Giông trong những việc này hết sức kì diệu. Việc của Giông làm người bình thường không thể nào làm nổi. Giông có thể săn trâu rừng Krư Yang, con trâu thần mà từ trước đến nay người dân Thượng nguồn và Hạ nguồn không ai dám đụng tới. Giông có thể làm nhà mồ đẹp lộng lẫy “*cứ như là người có phép màu vậy; như là thần thông biến hóa*” [6, tr.338].

Việc làm rẫy của Giông rất kì diệu. Chàng có thể bạt núi, san đồi tạo ra những rẫy lúa rộng mênh mông đồi tiếp đồi, núi tiếp núi. Cây lúa, gié lúa trên rẫy của Giông to lớn dị thường: “*Đám rẫy của Giông ở bẫy dẫy núi thật tốt, nhiều hạt lúa, gié dài, hạt to. Để khiến, để dao lên trên, ngọn lúa cũng không ngã rạp. Họ tuốt có vài bụi lúa mà đầy cỏ. Lúa gao thu về vô kể...*” [7, tr.346].

Đặc biệt, tài năng đánh giặc của Giông được mô tả siêu phàm. Giông có thể bay lên trời, lặn xuống nước để đuổi theo kẻ thù. Sức chiến đấu và lòng dũng cảm của Giông hết sức phi thường, khi đã đánh với kẻ thù, Giông quyết đánh *cho núi sập, sông cạn mới thôi* [8, tr.22]. Khi bị thương, Giông xin thần linh phù hộ cho vết thương lành lặn, khỏe mạnh trở lại rồi một mình chui xuống đất, đi đến nơi đánh nhau. [8, tr.721]

Nói chung, tài năng của Giông đã được lí tưởng hóa bằng niềm tin cộng

đồng nên luôn luôn kì vĩ. Trong không gian thiêng của sử thi, hình tượng Dăm Giông hiện hiện như một vị thủ lĩnh đầy quyền năng siêu nhiên chứ không phải là một thủ lĩnh hoặc tù trưởng người phàm trần. Yếu tố kì ảo trong sử thi được sử dụng linh hoạt, biến hóa với bút pháp phóng đại, cường điệu, huyền ảo hóa, thần thánh hóa và các motif có trong truyện cổ (như *motif chàng trai khỏe*) làm cho nhân vật người anh hùng trở nên siêu phàm và thiêng liêng. Yếu tố kì ảo củng cố niềm tin trong tâm thức người Tây Nguyên: Giông là một người phi thường làm nên những kì tích hiển hách.

Tài năng phi thường của Giông đem đến cho dân làng sự no ấm, xây dựng bộ tộc của chàng thành một cộng đồng giàu có, hùng mạnh. Chàng là thủ lĩnh trong việc lao động, sản xuất, xây dựng cuộc sống ấm no. Giông là anh hùng văn hóa của cộng đồng người Bahnar ở Tây Nguyên.

2.3. Vũ khí, dụng cụ kì ảo

Trong các sử thi của thế giới, vũ khí của người anh hùng được tác giả dân gian đặc biệt quan tâm. Homere đã dành nhiều đoạn trong sử thi của mình để miêu tả về vũ khí của những anh hùng, tiêu biểu là hình ảnh chiếc khiên của Asin. Tương tự, vũ khí của người anh hùng trong sử thi Dăm Giông được miêu tả rất đặc sắc.

Vũ khí của Giông là vũ khí màu nhiệm.

Trong sử thi *Atâu So Hle Kone Goseng* và *Dyông Dur*, Giông sử dụng nhiều vũ khí thần kì, lợi hại. Gươm đao của Giông “*dài như cầu vồng trên trời, chém*

đâu thối da thối thịt đến đây” [10, tr.795]. Khi múa, con dao thần của Giông làm trời đất mịt mù, “*kẻ thù không thấy đường đi, bỏ chạy lập tức*” [1, tr.54].

Khiên của Giông sử dụng là khiên khổng lồ của bok Kei Dei ban tặng. Khiên lớn đến nỗi chỉ cứt một từ khiên văng ra rơi xuống đất cũng biến thành núi đồi. Giông còn có các loại khiên lợi hại khác như khiên phun lửa, khiên ăn nước, khiên chứa đá, khiên ném dây đồng, dây bạc, lưới chài bắt trời kẻ thù. Có khi không cần Giông ra tay, chỉ cần Giông ra lệnh khiên thần sẽ tự bắt trời, đập đầu bóp cổ kẻ thù. Hoặc chỉ cần Giông đặt khiên giữa đường thì khiên sẽ tự tiêu diệt địch.

Yếu tố kì ảo đã chấp cánh tưởng tượng cho tác giả dân gian sáng tạo ra những vũ khí kì diệu, lợi hại, có thể giúp cho người anh hùng chiến đấu với những kẻ thù hung ác, mạnh hơn gấp nhiều lần.

Ngoài các vũ khí thông thường, Giông còn có các “*bửu bới*” cực kì lợi hại; đó là chiếc hộp đựng vũ khí: Chiếc hộp nhỏ xíu bằng vàng nhưng có thể đựng tất cả các loại vật dụng, vũ khí dù có dài lớn đến mấy [1, tr.54]; đó là cái gùi *kroh bông* khổng lồ có thể nhốt tất cả quân địch vào đó. [8, tr.782]

Giông còn có chiếc áo kiêu hãnh rãnh heo rừng kì bí do bok Kei Dei ban tặng. Chiếc áo được dệt bằng những sợi vàng, sợi bạc, sợi đồng tuyệt đẹp. Khi mặc áo này Giông trở nên oai phong lẫm liệt, ai cũng phải kính phục, si mê [1, tr.51-52].

Ngược lại muốn mình biến thành

người xấu xí thì Giông có chiếc áo khác. Trong sử thi *Giông Trong Yuăn*, Giông mặc áo phép thuật biến thành gã hâm tật nguyên Kô'i Kông có gương mặt xấu xí: “*mắt chỉ có một con, mũi lạ lùng một lỗ, tóc cứng bầy sợi to*” [8, tr.501]. Giông có thể biến từ đẹp thành xấu, từ giỏi giang đến điên khùng, biến mình thành con cá chép hoặc con rùa để thử lòng các người đẹp.

Vũ khí thần kì đã tạo cho người anh hùng Dăm Giông một sức mạnh siêu phàm, tài phép hơn người. Vũ khí thần kì đã giúp Giông tham gia các trận chiến ác liệt từ trời cao đến biển sâu, từ rừng núi đến đồng bằng để quyết chiến với kẻ thù hung dữ có lắm phép thuật biến hóa khôn lường... Vũ khí kì diệu của người anh hùng được mô tả đậm nét bằng cách đặt yếu tố kì ảo đan xen với những chi tiết tả thực, tạo nên những câu chuyện rất gần gũi với thực tế nhưng hết sức bay bổng.

Ngoài vũ khí, người anh hùng Dăm Giông còn có những dụng cụ lao động có phép màu. Đó là chiếc rìu, chiếc đao biết tự chặt cây rừng, biết phát cỏ làm rẫy nhanh bằng mây trăm thanh niên khỏe mạnh của làng. Đó là chiếc gùi không đáy có thể hóa một gùi lúa thành mười gùi lúa... Tất cả những dụng cụ lao động này đã giúp cho Giông phát được nhiều rẫy, trồng được nhiều lúa, nuôi sống được dân làng một cách no đủ, sung túc hoặc cứu đói dân làng trong những ngày hạn hán, mất mùa.

2.4. *Hôn nhân kì ảo*

Chuỗi sử thi Dăm Giông miêu tả người hôn phối của người anh hùng là

những người phụ nữ xinh đẹp có lắm phép thuật, tài biến hóa siêu phàm luôn bên cạnh giúp đỡ chàng.

2.4.1. Bùa ngải

Rất nhiều sử thi Dăm Giông đều nhắc đến *bơ gang* (bùa ngải), tên các loại bùa ngải mà người đẹp thường sử dụng. Các nàng muốn lấy chàng trai nào mình thích làm chồng thì thổi thứ *bơ gang* yêu vào người ấy, người bị thổi sẽ yêu mê mết các nàng. Giông thường bị các cô gái xinh đẹp thổi *bơ gang* yêu. Vì Giông đẹp, Giông tài giỏi, cô gái nào cũng muốn lấy chàng làm chồng.

Các nàng cũng có loại *bơ gang* cứu người chết sống lại. Các nàng Rang Nă, Pơ Lao Chuoh Dreng, bia Phu... đã nhiều lần dùng *bơ gang* phục sinh tươi lên các xác chết để cứu dân làng sống lại sau những trận tàn sát đẫm máu.

Nàng Rang Nă đã giúp Giông đánh thắng kẻ thù Glaih Phang. Sau đó nàng dùng *bơ gang* cứu sống cha mẹ, dân làng bok Set [5, tr.601]. Nàng Polao Chuoh Preng đã giúp Giông làm hồi sinh dân làng đã chết, làm cho buôn làng bị tàn phá trở lại như cũ bằng thuốc thần... “*Dứt lời, nàng rải thuốc xuống. Ngay sau đó, mọi người sống lại. Người nhận ra con thì ôm lấy con, người nhận ra cha mẹ cũng ôm chầm lấy cha mẹ. Những người chết vì thuốc độc rất nhiều, họ sống lại đông đúc còn hơn cả lũ làng bây giờ*” [9, tr.970].

2.4.2. Biến thành người xấu xí để thử lòng

Thông thường các nàng xinh đẹp biến thành bà già, khỉ, trứng gà... để thử

lòng người mình yêu. Khi bị phát hiện thì các nàng mới hiện nguyên hình hài. [10, tr.433]

Nàng Rang Hu con ông Hơ Drăng Măt Nă ở trên trời thấy vẻ đẹp Giông và muốn lấy chàng làm chồng nên thu mình vào một chiếc hộp nhỏ rồi thả xuống trần gian. Bà nội Giông là bà Xõk Yêr nhật được đem về cho Bia Lũ, em gái của Giông, chơi. Mỗi khi cả nhà đi vắng nàng lại chui ra khỏi chiếc hộp giúp họ làm lụng công việc trong nhà. Đến khi bị lộ, nàng ở lại lấy Giông làm chồng. [9, tr.824]

Các cô gái xinh đẹp thường biến thành xấu xí để thử lòng Giông, xem Giông có thật lòng thương yêu mình và có thật sự là người tốt hay không. Đây là motif *người đội lột xấu xí* có trong truyện cổ.

Các người đẹp còn sử dụng nhiều bùa phép khác để hỗ trợ cho người anh hùng. Chẳng hạn như các nàng bịt các mạch nước duy trì sức mạnh của kẻ thù để giúp Giông đánh thắng [10, tr.793]. Có khi các nàng làm kẻ thù của Giông lóa mắt, không thể đánh Giông, bằng cách... cời váy [10, tr.794]. Sử thi ***Giông Trong Yuăn*** kể về cuộc giao tranh của Giông với bok Prao Hông lắm tài phép. Giông không địch nổi. May nhờ có chị em bia Komlat Sat ANă và bia Rak Soblat Jing Krong phối hợp với nhau cời váy ra làm cho bok Prao Hông chói mắt không đánh được và bị Giông chém chết. [8, tr.794]

Với các yếu tố kì ảo, tác giả dân gian đã xây dựng các nhân vật người đẹp

có làm phép màu luôn ở bên cạnh, hỗ trợ người anh hùng vượt qua khó khăn hoặc tiếp sức cho người anh hùng đánh thắng kẻ thù. Sự hiện diện của các yếu tố kì ảo qua các phép màu của những người đẹp đã tạo cho người anh hùng những sắc màu huyền thoại, tăng thêm sự hấp dẫn của sử thi.

3. Kết luận

Tóm lại, các sử thi Dăm Giông đã sử dụng yếu tố kì ảo như một phương thức quan trọng để xây dựng hình tượng người anh hùng sử thi.

3.1. Việc sử dụng yếu tố kì ảo trong các sử thi Dăm Giông được thực hiện qua các bút pháp phóng đại, cường điệu, thần thánh hóa và các motif quen thuộc trong truyện cổ như: *sinh nở thần kì, chàng trai khỏe, người đội lốt xấu xí, vũ khí thần kì, tái sinh...* Những motif này được tác giả dân gian chọn lọc để xây dựng hình tượng người anh hùng trong sử thi với khuôn mẫu: *làm lụng - đánh giặc - cưới vợ*. Bằng nhiều cách thức khác nhau, yếu tố kì ảo được sử dụng nhuần nhuyễn trong sử thi nhằm thể hiện hình tượng người anh hùng với vẻ đẹp toàn thiện, toàn mỹ.

“Đặc điểm của nhân vật anh hùng ca là tâm cỡ dân tộc. Cái đẹp của họ là cái đẹp dân tộc” [3, tr.381]. Vẻ đẹp của người anh hùng là vẻ đẹp mà cộng đồng ngưỡng mộ, mơ ước; vì vậy, yếu tố kì ảo hấp dẫn người thưởng thức sử thi. Những phẩm chất của người anh hùng đã được thiêng hóa, thần linh hóa trong niềm tin hoang sơ, hồn nhiên của người Tây Nguyên. Trong một không gian thiêng

của sử thi và với niềm tin của mình, người Tây Nguyên không muốn người anh hùng của dân tộc thất bại hoặc chết. Điều này giống với việc thần thánh hóa trong truyền thuyết của người Việt (Thánh Gióng bay về trời, An Dương Vương rẽ sóng về với biển). Có thể nói yếu tố kì ảo là một phương thức thể hiện của sử thi để kì vĩ hóa, thần tượng hóa nhân vật trung tâm – người anh hùng Dăm Giông.

3.2. Yếu tố kì ảo trong các sử thi Dăm Giông thể hiện bằng các motif của truyện cổ nhưng có sự chắt lọc, lựa chọn. Sử thi sử dụng yếu tố kì ảo để thần linh hóa nhân vật người anh hùng. Việc này diễn ra đậm nét, bao trùm toàn bộ cuộc đời của người anh hùng, từ khi sinh ra, lớn lên, làm lụng, đánh giặc, cưới vợ. Chính đặc điểm ấy đã làm cho yếu tố kì ảo có vai trò quan trọng trong việc “*thiên hóa*” các hành động của người anh hùng. Bởi vì: *“Đặc điểm của anh hùng ca là sự miêu tả với quy mô rộng lớn toàn bộ đời sống nhân dân từ sinh hoạt đạo đức, phong tục, tín ngưỡng”* [3, tr.382].

Yếu tố kì ảo trong các sử thi về chàng Dăm Giông làm cho hình ảnh người anh hùng gắn với niềm tin và tín ngưỡng của người Tây Nguyên. Sự thần linh hóa, thiêng hóa người anh hùng tạo niềm tin mạnh mẽ cho cộng đồng rằng người anh hùng trong sử thi cũng chính là tổ tiên của họ.

3.3. Ngô Đức Thịnh nhận định: *“Đồng bào Tây Nguyên chịu sự chi phối sâu sắc của vạn vật hữu linh nên dẫn đến tư duy của họ là tư duy hiện thực huyền ảo”* [2].

Chúng tôi cho rằng điều này có cơ sở khi xét vai trò của yếu tố kì ảo trong việc xây dựng hình tượng nhân vật người anh hùng trong sử thi, nhất là trường hợp chuỗi sử thi Dăm Giông của người Bahnar ở Tây Nguyên. Người Tây Nguyên dễ dàng chấp nhận các yếu tố kì ảo được sử dụng trong sử thi và tin rằng điều đó có thật. Bằng niềm tin và tư duy

hiện thực huyền ảo của mình, người Tây Nguyên tin tưởng, ngưỡng mộ và kính phục người anh hùng trong các sử thi được kể trong không gian thiêng của họ từ ngàn năm nay.

Thiết nghĩ yếu tố kì ảo trong sử thi Dăm Giông vẫn là đề tài hấp dẫn trong quá trình nghiên cứu sử thi Tây Nguyên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Ngọc Bình (chủ biên) (2012), *Dyông Dur*, Nxb Thời đại.
2. Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2010), “Hệ thống nhân vật anh hùng của sử thi Mơ Nông”, <http://vanthotre.sfi.vn>.
3. Phương Lưu (chủ biên) (2003), *Lí luận văn học*, Nxb Giáo dục.
4. Tzevan Todorov (2008), *Dẫn luận về văn chương kì ảo*, Đặng Anh Đào dịch, Nxb Đại học Sư phạm.
5. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2005), *Giông, Giơ mờ côi từ nhỏ*, Võ Quang Trọng, Lưu Danh Doanh sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.
6. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2005), *Giông làm nhà mờ*, Võ Quang Trọng sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.
7. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2006), *Giông cứu đời dân làng nội nơi*, Võ Quang Trọng sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.
8. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2006), *Giông Trong Yuăn*, Nguyễn Quang Tuệ sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.
9. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2006), *Giông leo múa thần*, Võ Quang Trọng sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.
10. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (2007), *Giông cưới nàng Khi; Atâu So Hle, Kone Goseng*, Võ Quang Trọng, Nguyễn Quang Tuệ sưu tầm, Nxb Khoa học xã hội.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 05-6-2013; ngày phản biện đánh giá: 25-7-2013;
ngày chấp nhận đăng: 12-8-2013)